

Kelestarian Langkawi Geopark: Penglibatan Komuniti Kuala Teriang, Langkawi

Sustainable Langkawi Geopark: Participation of Kuala Teriang Community, Langkawi

NUR HAFIZAH YUSOFF
RAHIMAH ABDUL AZIZ

ABSTRAK

Pada tanggal 1 Jun 2007, Pertubuhan Pendidikan, Saintifik dan Kebudayaan Bangsa-bangsa Bersatu (UNESCO) telah menganugerahkan Pulau Langkawi status geopark. Dengan anugerah tersebut Pulau Langkawi menjadi satu-satunya geopark yang terdapat di Asia Tenggara dan yang ke 52 di seluruh dunia. Gelaran geopark merupakan jenama baru yang dapat digunakan bagi mempromosikan lagi pulau Langkawi bukan sahaja kepada para pelancong tetapi juga kepada seluruh dunia. Umumnya, mana-mana kawasan boleh diberikan gelaran sebagai geopark tetapi dengan syarat mempunyai beberapa ciri geowarisan serta mempunyai landskap geologi yang menarik. Dalam pada itu, komponen lain yang merupakan nadi kepada geopark ialah penglibatan komuniti setempat. Komuniti dianggap sebagai komponen terpenting kerana anggota komuniti berupaya memastikan kelestarian geopark melalui aktiviti pemuliharaan dan ekopelancongan. Kajian ini adalah mengenai penglibatan anggota komuniti sebagai salah satu daripada komponen penting dalam Langkawi Geopark. Kajian telah dijalankan di Kampung Kuala Teriang, Langkawi dan secara umumnya bertujuan mengenal pasti penglibatan anggota komuniti Kuala Teriang dalam menjayakan dan sekali gus melestarikan Langkawi Geopark. Kajian ini menggunakan kaedah survei, temu bual dan pemerhatian tidak ikut serta untuk mengumpul data dan maklumat. Seramai 200 orang telah dipilih sebagai responden melalui teknik pensampelan berstrata dan kaedah snowball. Hasil kajian yang dikemukakan dan dibincangkan dalam nota penyelidikan ini hanyalah sebahagian daripada data yang telah diperolehi dan dianalisis oleh pengkaji. Antara hasil kajian yang diperolehi ialah terdapatnya keterlibatan komuniti terlibat dalam aktiviti ekonomi seperti aktiviti Komuniti Pengurusan Sumber Perikanan (KPSP) dan Kumpulan Ekonomi Wanita (KEW).

Kata kunci: Geopark, Langkawi, pembangunan komuniti, penglibatan komuniti, pembangunan lestari

ABSTRACT

In June 2007, Langkawi was conferred the Geopark status by United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). Langkawi Geopark is the only geopark in Southeast Asia and the 52nd geopark around the world. 'Geopark' can be regarded as a new brandname given to Langkawi, that could be used to promote Langkawi to the tourists and the world in general. Generally, any area can be recognised as a geopark, but on condition that the area possesses several geoheritage characteristics and significant geological landscapes. Another important component of geopark is the local community participation. This is so because members of the community will contribute towards ensuring sustainability of geopark through its conservation and ecotourism activities. This research is about community participation as an important component of Langkawi Geopark. This research conducted in Kampung Kuala Teriang, Langkawi was generally to identify the participation of Kuala Teriang community in ensuring the success and subsequently the sustainability of Langkawi Geopark. Survey method was employed as well as non-structured interview and non-participant observation for data collection and information. A total of 200 people were sampled to be respondents using stratified and snowball sampling techniques. Only some of the research findings are presented and discussed in this research note. The findings include community participation in the local economic activities such as Fisheries Source Management Community (Komuniti Pengurusan Sumber Perikanan (KPSP)) and Woman Economic Group (Kumpulan Ekonomi Wanita (KEW)).

Keywords: Geopark, Langkawi, community development, community participation, sustainable development

PENGENALAN

Tanggal 1 Jun 2007, Pertubuhan Pendidikan, Saintifik dan Kebudayaan Bangsa-Bangsa Bersatu (UNESCO) telah

menganugerahkan gelaran geopark kepada Pulau Langkawi. Geopark mempunyai tiga komponen, iaitu konservasi, pembangunan pelancongan dan pembangunan sosioekonomi (<http://www.lada.gov.my/>).

Tiga komponen ini menghendaki pelbagai pihak berkepentingan memainkan peranan masing-masing bagi menjayakannya dan sekali gus menyumbang kepada pemuliharaan dan kelestarian tersebut. Antara pihak berkepentingan yang dimaksudkan ialah seperti Pihak Lembaga Pembangunan Langkawi (LADA) yang memainkan peranan penting sebagai agen pembangunan di Langkawi Geopark. Manakala, Jabatan Perhilitan dan Perhutanan pula memainkan peranan membantu urusan pemeliharaan dan pemuliharaan. Penduduk Langkawi juga merupakan pihak berkepentingan yang memainkan peranan penting. Hal ini kerana, penduduk Langkawi berupaya memastikan kelestarian geopark melalui aktiviti pemuliharaan dan ekopelancongan.

PERMASALAHAN KAJIAN

Memandangkan hal yang telah dinyatakan bermakna peranan yang dimainkan oleh penduduk Langkawi amnya dan anggota sesebuah komuniti dalam kawasan geopark itu amat penting dalam usaha membantu melestarikan Langkawi Geopark. Hal ini kerana, dengan adanya aktiviti sosioekonomi secara tidak langsung, anggota komuniti bertindak aktif sebagai aktor dalam Langkawi Geopark dan dapat membantu menjayakan Langkawi sebagai sebuah geopark. Maka, kajian yang dilakukan antara 2008-2009 adalah mengenai penglibatan komuniti khususnya komuniti di Kuala Teriang dalam pembangunan dan pelestarian Langkawi Geopark. Penglibatan atau penyertaan komuniti merupakan satu konsep terbitan pembangunan komuniti. *Economic Commission of Latin America* (1982) mentakrifkan penglibatan komuniti sebagai penglibatan secara sukarela anggota komuniti dalam program-program pembangunan yang dirancang oleh pihak kerajaan. Manakala menurut Cohen & Uphoff (1977: 124), penglibatan merangkumi penyertaan komuniti dalam proses pembuatan keputusan, dan anggota komuniti tersebut juga mendapat manfaat daripada program pembangunan yang mereka sertai. Dengan kata lain, penglibatan komuniti adalah satu tindakan aktif yang diambil oleh anggota komuniti untuk meningkatkan taraf hidup dan kemahiran diri tanpa perlu terlalu bergantung kepada pihak kerajaan khususnya.

SKOP KAJIAN

Tumpuan kajian ini ialah kepada aktiviti sosioekonomi yang terdapat di Kampung Kuala Teriang. Khususnya kajian ini tertumpu kepada jenis dan tahap penglibatan, manfaat yang diperoleh hasil penglibatan tersebut, juga masalah yang dihadapi anggota komuniti semasa melibatkan diri dalam aktiviti sosioekonomi di kampung itu.

OBJEKTIF KAJIAN

Secara umum kajian ini mempunyai empat objektif. Pertama, kajian ini dijalankan bertujuan mengenalpasti penglibatan komuniti dalam aktiviti sosioekonomi di Kampung Kuala Teriang. Kajian ini juga bertujuan meneliti faedah yang diperoleh anggota komuniti setelah melibatkan diri dalam aktiviti sosioekonomi. Selain itu, kajian ini bertujuan mengenalpasti masalah atau cabaran yang wujud dalam usaha anggota komuniti melibatkan diri dalam aktiviti ekonomi. Seterusnya, kajian ini bertujuan menghuraikan sejauhmana penglibatan komuniti dapat membantu melestarikan Langkawi Geopark.

SOROTAN KARYA

Oleh kerana Pulau Langkawi baru diisytiharkan sebagai sebuah Geopark pada tahun 2007, maka kajian yang dilakukan berkenaan Langkawi sebagai Geopark agak berkurangan. Namun demikian, kajian berkenaan Pulau Langkawi dalam bidang sains tulen seperti geologi, marin dan biodiversiti telah banyak dilakukan. Hanya kajian dari sudut sains sosial kurang terdapat.

Antara kajian sains sosial berkaitan Langkawi Geopark ialah yang bertajuk 'Penubuhan Geotaman Langkawi: Kesan kepada Pelancongan Langkawi'. Kajian ini dilakukan oleh Johan Afendi Ibrahim dan Mohamad Zaki Ahmad pada tahun 2008. Pengkaji telah memfokuskan kepada kesan penubuhan geopark kepada sektor pelancongan Langkawi. Pengkaji berkenaan telah mengenalpasti kesan positif dan negatif yang terhasil daripada penubuhan Geopark di Pulau Langkawi. Antara kesan positifnya ialah kemasukan bilangan pelancong yang tinggi ke Pulau Langkawi. Kesan positif juga turut dinikmati oleh komuniti tempatan apabila lebih banyak peluang ekonomi dapat mereka jana. Antara peluang ekonomi baru ialah menjadi pemandu pelancong, menyediakan perkhidmatan 'homestay' dan menjadi pengusaha makanan dan minuman. Kesan positif yang lain ialah pihak kerajaan menyediakan kemudahan yang lebih baik kepada penduduk tempatan dan pelancong.

Manakala, kesan negatif yang terhasil daripada penubuhan Langkawi Geopark ialah kerosakan alam semulajadi. Hal ini kerana, kawasan alam semulajadi amat sensitif dengan apa-apa perubahan yang dilakukan ke atasnya. Kemasukan pelancong ke kawasan alam semulajadi dengan jumlah yang besar boleh merosakkan sumberjaya yang terdapat di dalamnya. Secara umum, kemasukan pelancong ke sesuatu kawasan mewujudkan permintaan terhadap kemudahan seperti bekalan air, elektrik, kemudahan penginapan, pengangkutan dan barangan runcit. Bagi menampung permintaan tersebut, banyak kawasan terpaksa dikorbankan. Pembinaan kemudahan ini boleh melibatkan penerokaan tanah secara tidak terkawal yang mengakibatkan gangguan terhadap

ekologi seperti pemusnahan habitat flora dan fauna, pencemaran sungai serta perubahan nutrien tanah (Johan Afendi Ibrahim & Mohamad Zaki Ahmad 2008:8). Kesan negatif yang lain ialah terdapat peluang-peluang ekonomi dikuasai oleh orang asing. Hal ini terjadi apabila adanya pelabur asing yang membuat pelaburan dalam pembangunan resort, pembekalan makanan, pengangkutan dan kemudahan lain. Pengkaji berkenaan berpendapat jika situasi ini tidak dikawal, pelabur asing akan terus memonopoli pasaran dan mempunyai kekuatan untuk mengawal destinasi pelancongan pada masa depan.

Kajian ringkas mengenai Langkawi Geopark juga telah dilakukan oleh Ong Puay Liu dan Sharina Abd Halim pada 2008. Pengkaji telah melakukan kajian bertajuk 'Heritage, Development and Local Community Langkawi Global Geopark: Views of the Local Community, Tourists and Tour Operators'. Hasil kajian mendapati bahawa pemahaman penduduk tempatan berkaitan Langkawi Geopark agak sedikit. Sumber maklumat utama mereka ialah radio Langkawi yang sering memberikan maklumat berkaitan Langkawi Geopark dan menyiarkan lagu Langkawi Geopark pada setiap pagi. Walau bagaimanapun, bagi responden yang berada dalam kawasan Kilim, mereka lebih menyedari Langkawi sebagai sebuah geopark kerana kampung mereka berdekatan dengan salah satu geotapak yang terkenal iaitu, Kilim Karst Geopark. Pengkaji juga menyatakan bahawa responden bersetuju Langkawi Geopark memberikan manfaat kepada Langkawi dan penduduknya, terutama kepada mereka yang terlibat dalam aktiviti pelancongan. Manakala para pelancong pula menyatakan bahawa mereka tidak melancong ke Langkawi kerana geopark. Sebaliknya, mereka mengetahui Langkawi sebagai sebuah pulau pelancongan yang terkenal dengan keindahan pantainya. Para pelancong yang ditemui menyatakan mereka hanya mengetahui Langkawi sebagai geopark melalui papan tanda yang melekatkan logo Langkawi Geopark dan melalui maklumat yang dibekalkan oleh pihak hotel di mana mereka menginap. Terdapat juga pelancong tempatan yang masih tidak mengetahui Langkawi sebagai geopark. Mereka hanya mengetahui Langkawi sebagai Geopark apabila sampai ke Langkawi dan melihat papan tanda dan brosur yang disediakan pihak hotel.

KAEDAH KAJIAN

Kajian ini menggunakan pendekatan gabungan kauntitatif dan kualitatif. Dari segi mendapatkan data, kajian ini menggunakan instrumen survei, temubual dan pemerhatian tidak ikut serta. Manakala bagi pemilihan responden, kajian menggunakan kaedah persampelan berasaskan teori kebarangkalian, iaitu kaedah persampelan berstrata dan gabungan teknik *snowball*. Bagi memproses dan menganalisis data *Statistical Package For Social Sciences* (SPSS) telah digunakan.

SURVEI

Kaedah survei melibatkan penggunaan instrumen berbentuk soal selidik yang dibina secara deduktif, iaitu bermula dengan membentuk permasalahan kajian dan daripada permasalahan kajian ini, soalan-soalan dibentuk untuk ditanyakan kepada responden (Cohen & Orbuch 1990: 54). Soalan yang dibentuk bertujuan menjawab permasalahan kajian. Kaedah ini menggunakan individu, iaitu anggota komuniti Kuala Teriang yang terlibat dan tidak terlibat dalam program pembangunan komuniti. Anggota komuniti yang telah dipilih untuk menjawab borang soal selidik dikenali sebagai responden.

Soalan yang diajukan dalam borang soal selidik meliputi soalan berbentuk terbuka (*open ended*) dan tertutup (*closed ended*). Soalan berbentuk terbuka merupakan soalan yang memberikan kebebasan untuk responden menjawab mengikut perspektif mereka. Manakala, soalan berbentuk tertutup pula ialah soalan yang dikemukakan dan disertakan dengan pilihan jawapan supaya responden memilih jawapan yang sesuai dengan diri mereka. Soal selidik yang disediakan mengandungi tiga bahagian utama, iaitu bahagian yang bertanyakan berkenaan demografi sosial responden. Bahagian kedua pula ialah soalan berkaitan pengetahuan responden berkenaan Pulau Langkawi sebagai sebuah geopark. Manakala, bahagian ketiga adalah mengenai penglibatan responden dalam kegiatan ekonomi dan sosial di kawasan kajian. Jumlah keseluruhan soalan yang ditanya kepada responden ialah 49 soalan.

TEMUBUAL

Selain daripada survei dan bagi melengkapkan lagi pengumpulan maklumat, kajian ini juga menggunakan kaedah temubual tidak berstruktur dengan informan utama. Kaedah temubual memberi ruang kepada pengkaji mendalami sesuatu isu dan masalah yang wujud yang ada kaitannya dengan penglibatan komuniti. Temubual jenis ini memberikan lebih banyak keluwesan kepada penyelidik dan kebebasan kepada subjek untuk menjawab. Temubual dimulai dengan pengkaji menanyakan soalan pertama dan hasil jawapan yang diberikan oleh informan utama, maka soalan-soalan berikutnya pula dikemukakan secara spontan oleh pengkaji. Soalan-soalan dirangka dengan lebih terperinci, dan dikembangkan selari dengan respon yang signifikan serta memberangsangkan yang diberikan oleh informan (Cohen & Orbuch 1990: 60).

Antara Informan utama kajian ini ialah pengerusi Komuniti Pengurusan Sumber Perikanan (KPSP), Encik Mahadzir b. Ibrahim dan ketua Kumpulan Ekonomi Wanita (KEW), Puan Che Embun Saad. Sebagai ketua kepada dua program pembangunan utama di Kuala Teriang, mereka dijangkakan dapat memberikan maklumat terperinci mengenai dua program tersebut. Selain itu, temubual juga dilakukan dengan Pengerusi JKKK Kuala Teriang, iaitu Cikgu Mansur Man. Temubual ini ialah untuk mendapatkan maklumat umum tentang kampung Kuala

Teriang dari segi bilangan penduduk, pekerjaan mereka dan aktiviti sosial yang dilakukan oleh penduduk kampung. Pengkaji juga menjalankan temubual dengan Pegawai Jabatan Perikanan Negeri Kedah bagi mendapatkan maklumat berkenaan peranan Jabatan berkaitan dalam usaha mewujudkan peluang pembangunan komuniti dan sejauhmana pihak Jabatan merasakan penduduk setempat terlibat dalam setiap program yang telah dilaksanakan.

PEMERHATIAN TIDAK IKUT SERTA

Bagi mengukuhkan data dan maklumat kajian, kaedah pemerhatian tidak ikut serta juga digunapakai sebagai satu cara mengumpul maklumat tanpa melibatkan komunikasi secara langsung dengan responden. Sebaliknya, responden hanya diperhatikan dalam persekitaran yang sedia ada atau semulajadi. Kelebihan kaedah pemerhatian ialah maklumat yang diperolehi adalah lebih tepat kerana kurang dipengaruhi oleh ingatan, kegemaran masyarakat dan sebagainya (Sabitha Marican 2006:151). Maklumat dikodkan secara langsung seperti tingkah laku itu diperhatikan ketika kajian dilaksanakan

PEMILIHAN RESPONDEN

Populasi kajian ialah penduduk kampung Kuala Teriang, Mukim Padang Mat Sirat, Langkawi. Berdasarkan maklumat yang diperolehi daripada Pengerusi JKKK Kuala Teriang, terdapat seramai 810 orang penduduk di kampung tersebut. Pengkaji telah menetapkan unit analisis sebagai penduduk yang terlibat dan tidak terlibat dalam aktiviti sosioekonomi, maka jumlah unit analisis bagi mendapatkan responden ialah seramai 400 orang. Jumlah tersebut tidak termasuk kanak-kanak, pelajar sekolah rendah dan menengah serta warga tua yang melebihi 65 tahun.

Bagi tujuan memilih responden, kaedah persampelan berstrata digunakan. Kaedah persampelan berstrata bermakna pengkaji membahagikan anggota komuniti kepada dua strata, iaitu strata pertama terdiri daripada anggota komuniti yang terlibat dengan aktiviti sosioekonomi tempatan. Manakala, strata yang kedua terdiri daripada anggota komuniti yang tidak terlibat dalam aktiviti sosioekonomi tempatan.

Berdasarkan jadual yang dikemukakan oleh Krejcie & Morgan (1970) jika unit analisis berjumlah 400 orang, maka sampel yang sesuai ialah seramai 196 orang responden. Namun, bagi memudahkan analisis data, maka pengkaji menetapkan responden seramai 200 orang. Oleh kerana kajian ini memfokus kepada pembangunan dan penglibatan komuniti, maka nisbah strata yang ditetapkan ialah 80:20. Bermakna, sebanyak 80 peratus (160 orang responden) akan diambil daripada strata mereka yang terlibat dalam aktiviti sosioekonomi. Manakala, sebanyak 20 peratus atau 40 orang responden disampel daripada kalangan mereka yang tidak terlibat dalam aktiviti pembangunan kampung.

Setelah unit analisis dikenalpasti, pengkaji menggunakan teknik *snowball* untuk mendapatkan responden. Melalui teknik *snowball* pengkaji mendapatkan responden pertama dan kemudian responden pertama akan membantu pengkaji mendapatkan responden kedua. Proses yang sama berterusan sehingga pengkaji mendapat jumlah responden yang telah ditetapkan.

BEBERAPA DAPATAN KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Sebagaimana yang telah dinyatakan, kajian ini dijalankan di Kampung Kuala Teriang, Langkawi. Kampung Kuala Teriang terletak dalam Mukim Padang Mat Sirat. Rajah 1 menunjukkan lokasi Pulau Langkawi dalam Peta Semenanjung Malaysia.

RAJAH 1. Peta Semenanjung Malaysia
Sumber: <http://kedah.jkr.gov.my/petakedah.htm>

PROFIL SOSIODEMOGRAFI RESPONDEN

Seperti yang telah dinyatakan, seramai 200 orang responden telah disampel bagi menjawab soalan yang diutarakan melalui borang soal selidik. Dalam kajian ini, kesemua responden adalah daripada etnik Melayu kerana hampir kesemua penduduk Kuala Teriang terdiri daripada keturunan Melayu dan beragama Islam.

Dari segi umur, dapatan kajian menunjukkan terdapat gabungan dua generasi, iaitu generasi muda dan generasi tua (Jadual 1). Seramai 95 orang responden merupakan generasi muda, iaitu mereka berusia di bawah 40 tahun. Manakala, selebihnya pula berumur 40 tahun dan ke atas. Kepelbagaian umur responden menunjukkan penglibatan komuniti tidak terbatas kepada satu generasi sahaja.

JADUAL 1. Umur

Umur (Tahun)	Bilangan	Peratus (%)
20-24	10	5.0
25-29	21	10.5
30-34	35	17.5
35-39	29	14.5
40-44	29	14.5
45-49	28	14.0
50-54	26	13.0
55-59	15	7.5
60 >	7	3.5
Jumlah	200	100

Sumber: Data Lapangan 2009

Sebaliknya, setiap anggota komuniti boleh menyumbang dan terlibat dalam pembangunan sesebuah komuniti.

Responden juga didapati memiliki tahap pendidikan yang berbeza-beza antara satu sama lain (Jadual 2).

JADUAL 2. Tahap Pendidikan

Tahap Pendidikan	Bilangan	Peratus (%)
Tidak bersekolah	23	11.5
UPSR	27	13.5
LCE/SRP/PMR	39	19.5
SC/MCE/SPM/SPMV	105	52.5
STPM	6	3.0
Jumlah	200	100.0

Sumber: Data Lapangan 2009

Berdasarkan Jadual 2, seramai 23 orang responden didapati tidak bersekolah. Jumlah 23 orang responden yang tidak bersekolah ini dikenalpasti sebagai responden yang berusia sekitar 50 tahun ke atas. Seramai 27 orang responden pula memiliki tahap pendidikan sehingga darjah enam (UPSR). Seramai 19.5 peratus atau 39 orang responden pula memiliki sijil LCE/SRP/PMR. Sementara lebih separuh daripada responden berjaya menamatkan pengajian mereka sehingga ke tingkatan lima (SC/MCE/SPM/SPMV).

Dari segi pekerjaan pula, terdapat pelbagai jenis pekerjaan yang dilakukan oleh responden (Jadual 3). Responden paling ramai menyertai KPSP, iaitu seramai 56 orang. Diikuti dengan responden yang bekerja sebagai nelayan dan pesawah yang masing-masing berjumlah 20 orang responden. Responden yang terlibat dalam pekerjaan Komuniti Pengurusan Sumber Perikanan (KPSP), nelayan dan pesawah menyatakan bahawa mereka sudah bekerja sekitar 10 tahun sehingga 30 tahun. Ini menunjukkan bahawa pekerjaan tersebut telah wujud lama sebelum Langkawi diisytihar sebagai geopark. Selain itu, responden juga terlibat dalam Kumpulan Ekonomi Wanita (KEW), iaitu seramai 14 orang responden, diikuti responden yang bekerja sebagai pekerja hotel (14 orang responden) dan peniaga, iaitu seramai 12 orang

JADUAL 3. Tahap Pekerjaan

Pekerjaan	Bilangan	Peratus (%)
Nelayan KPSP	56	28
KEW	14	7.0
Guru	3	1.5
Polis	4	2.0
Imigresen	1	0.5
Kerani	5	2.5
Pekerja hotel	14	7.0
Juruwang	4	2.0
Pesawah	20	10.0
Nelayan	20	10.0
Petani	6	3.0
Peniaga	12	6.0
Menjahit Pakaian	4	2.0
Pemandu Teksi	4	2.0
Mekanik	3	1.5
Pembantu Kedai	4	2.0
Penternak Lembu	3	1.5
Pegawai Kerajaan	3	1.5
Surirumah	10	5.0
Pesara	3	1.5
Penganggur	7	3.5
Jumlah	200	100.0

Sumber: Data Lapangan 2009

responden. Terdapat juga responden yang merupakan kakitangan kerajaan (polis, guru, imigresen dan pegawai kerajaan lain), iaitu seramai 11 orang.

Manakala pendapatan responden dapat dilihat dalam Jadual 4 di bawah. Seramai 21 orang responden memiliki pendapatan bulanan di bawah RM500. Responden yang mendapat pendapatan di bawah RM500 terdiri daripada golongan nelayan. Hal ini kerana, pendapatan sebagai nelayan adalah tidak tetap dan bergantung kepada faktor kekerapan turun ke laut, hasil tangkapan, keadaan cuaca dan harga semasa hasil tangkapan. Manakala lebih separuh daripada responden iaitu 58 peratus (116 orang responden) pula mendapat pendapatan bulanan sekitar RM500-999. Responden ini terdiri daripada nelayan Komuniti Pengurusan Sumber Perikanan (KPSP), peniaga kecil-kecilan, pemandu teksi dan mereka yang bekerja dengan sektor swasta. Bagi golongan ini, pendapatan yang diterima setiap bulan adalah lebih memuaskan kerana boleh dikatakan pendapatan mereka adalah tetap kecuali

JADUAL 4. Pendapatan bulanan

Pendapatan (RM)	Bilangan	Peratus (%)
0-499	21	10.5
500-999	116	58
1000-1499	22	11
1500-1999	11	5.5
2000>	30	15.0
Jumlah	200	100.0

Sumber: Data Lapangan 2009

bagi peniaga kecil-kecilan kerana pendapatan mereka bergantung kepada hasil jualan harian.

Seramai 33 orang responden memperoleh pendapatan bulanan RM1000-1999. Responden yang menerima pendapatan sekitar RM1000-1999 merupakan responden yang bekerja sebagai pekerja awam, pekerja bidang perhotelan dan pekerja sektor swasta. Terdapat 30 orang responden yang memperoleh pendapatan bulanan sebanyak RM2000 dan ke atas. Kebanyakan mereka itu merupakan pesawah. Sebenarnya, pendapatan pesawah mencecah antara RM8000-20,000 tetapi bukanlah secara bulanan. Bagi pesawah pendapatan mereka adalah berdasarkan musim. Namun demikian, mereka masih perlu membuat bayaran kepada kilang memproses padi, pemilik mesin padi dan mereka juga perlu menyimpan duit untuk proses menuai padi yang berikutnya. Oleh yang demikian, bagi responden yang bekerja sebagai pesawah, mereka menyatakan bahawa pendapatan per musim yang lumayan perlu 'dicatu' dengan baik untuk kegunaan bulanan mereka.

KOMUNITI PENGURUSAN SUMBER PERIKANAN

Komuniti Pengurusan Sumber Perikanan (KPSP) telah ditubuhkan pada bulan Ogos 2003. Seramai 56 orang responden didapati terlibat dalam KPSP yang bertujuan meningkatkan taraf hidup golongan nelayan. Dengan adanya KPSP, aktiviti perikanan, menjadi semakin mudah. Hasil tangkapan nelayan juga semakin meningkat dengan adanya teknologi terkini seperti bot yang menggunakan enjin petrol. Jika sebelum dilanda bencana tsunami pada tahun 2004, kebanyakan bot nelayan diperbuat daripada kayu, namun kini kesemua bot nelayan di Kuala Teriang diperbuat daripada *Fiber Reinforced Plastic (FRP)*. Selain itu, bagi meningkatkan hasil tangkapan, beberapa alatan menangkap ikan yang lain turut digunakan oleh nelayan KPSP. Antaranya ialah, pukot tika lapis, pukot hanyut dasar laut, jaring hanyut permugaan air, rawai, bubu ketam, bubu siput, kail-mengail dan mengeret.

Selain itu, anggota komuniti juga terlibat dalam aktiviti pemuliharaan sumber pantai. Di bawah Rancangan Malaysia Ke-9 (RMK9), kerajaan telah memperuntukkan sebanyak RM2 juta bagi membina tukun tiruan dasar lembut bagi memenuhi matlamat mempertingkatkan hasil pendaratan penangkapan ikan sebanyak dua juta tan metrik setahun. Dalam bahasa tempatan, tukun lebih dikenali sebagai 'turuih'. Konsep tukun atau turuih ialah meletakkan sesuatu bahan semulajadi atau bahan buatan manusia di dasar laut. Fungsinya ialah menambahkan kepadatan sumber perikanan setempat. Selepas satu tempoh, tukun tiruan tersebut akan menjadi suatu habitat yang sesuai untuk perlindungan, pembiakan dan tempat mencari makanan bagi sebahagian besar sepsis ikan dan habitat yang lain. Bagi memastikan ikan yang berada dalam kawasan turuih terpelihara, para nelayan tidak dibenarkan menangkap ikan dengan menggunakan pukot atau jala.

Sebaliknya, para nelayan hanya boleh menangkap ikan dengan menggunakan pancing sahaja. Selain itu, tukun berperanan sebagai habitat untuk ikan-ikan membiak kerana lumut yang melekat pada tukun menjadi makanan ikan-ikan. Hal ini penting bagi memastikan habitat ikan di kawasan turuih dapat membiak dan tidak pupus.

Sebagai pihak berkepentingan dalam Langkawi Geopark, responden secara tidak langsung telah menyumbang kepada kelestarian Langkawi Geopark melalui penglibatan mereka itu. Hal ini kerana, salah satu komponen penting dalam sesebuah geopark ialah penglibatan komuniti. Oleh yang demikian, responden bukan sahaja mendapat faedah daripada aktiviti yang disertainya, tetapi juga membantu memastikan konsep geopark dapat diaplikasikan dalam kehidupan harian mereka.

KUMPULAN EKONOMI WANITA

Kumpulan Ekonomi Wanita (KEW) pula ditubuhkan secara rasmi pada tahun 2004. Sebelum diiktiraf secara rasmi, kumpulan ini terlebih dahulu dikenali sebagai Kumpulan Wanita Islam yang mana aktivitinya adalah lebih tertumpu kepada aktiviti sosial. Secara umumnya, KEW adalah sebahagian daripada organisasi KPSP. Oleh yang demikian, majoriti ahli KEW adalah merupakan isteri para nelayan KPSP. Seramai 14 orang responden didapati menyertai KEW. Antara penggerak utama penubuhan KEW ialah, kesedaran peri pentingnya meningkatkan peranan kaum wanita supaya mereka menjadi lebih aktif dan peka dalam mengendalikan pemprosesan ikan untuk dijadikan sumber pendapatan. Selain itu, tujuan KEW ialah untuk meningkatkan pendapatan isi rumah golongan nelayan dan para isteri tidak perlu bergantung kepada pendapatan suami semata-mata.

Aktiviti utama KEW ialah menghasilkan snek ringan daripada ikan bilis. Produk makanan ringan tersebut ialah ikan bilis tiga rasa, maruku ikan bilis dan rempeyek ikan bilis. Ikan bilis tiga rasa adalah produk yang paling popular dan mendapat permintaan yang menggalakkan daripada pelanggan. Ikan bilis diperolehi daripada hasil tangkapan KPSP. Menurut anggota KEW ikan bilis yang diperolehi daripada KPSP adalah segar kerana didatangkan terus daripada laut. Ikan bilis itu akan segera dibersihkan dan dijemurkan bagi memastikan kesegarannya. Setiap hari sekurang-kurangnya lima kilogram ikan bilis harus dibersihkan dan dikeringkan sebelum diproses pada keesokan harinya.

Bagi cara bekerja pula, KEW menerapkan sistem pembahagian tugas. Para pekerja dibahagikan kepada empat sub kumpulan. Setiap sub kumpulan perlu menghasilkan tiga kilogram ikan bilis kering atau yang belum dimasak setiap hari. Masa bekerja bermula 9.30 pagi dan berakhir pada jam 5.00 petang. Jika ada ahli sub kumpulan tidak datang bekerja, maka perlu memanggil ahli dari sub kumpulan yang lain untuk menggantikan

tugasnya. Jika ahli daripada sub kumpulan yang ingin diganti tidak hadir, maka ahli dalam sub kumpulan terbabit perlu membayar RM3.00 kepada KEW. Selain itu, setiap sub kumpulan perlu membersihkan lima kilogram ikan bilis setiap hari, untuk kegunaan pada hari berikutnya. Sehingga kini, cara bekerja begini dilihat berkesan dan ahli-ahli KEW dapat menjalinkan hubungan yang baik dengan rakan sekerja.

Sebagaimana yang telah dinyatakan sebelum ini, KEW juga menyumbang kepada kelestarian Langkawi Geopark melalui penglibatan anggotanya. Penglibatan responden bukan sahaja kerana keinginan mereka menambahkan pendapatan keluarga, tetapi juga secara tidak langsung telah memenuhi tuntutan salah satu daripada komponen yang perlu ada dalam Langkawi Geopark, iaitu penglibatan komuniti. Jika semua komponen atau pihak berkepentingan dapat digembelengkan, maka peluang untuk Langkawi kekal sebagai salah sebuah geopark di dunia adalah cerah. Pada masa yang sama usaha-usaha perlindungan dan pemuliharaan yang dilakukan dalam usaha mengekalkan kegiatan ekonominya akan secara langsung mahupun tidak langsung menyumbang kepada melestarikan pembangunan pulau Langkawi.

KESIMPULAN

Aktiviti pembangunan komuniti sememangnya telah wujud lama di Kampung Kuala Teriang. Bahkan, KPSP dan KEW telah wujud sebelum Langkawi diiktiraf sebagai sebuah geopark. Oleh kerana kedudukan Kampung Kuala Teriang berhampiran dengan kawasan pantai, majoriti penduduknya adalah terdiri daripada golongan nelayan. Penglibatan komuniti dalam KPSP dan KEW secara tidak langsung dilihat sebagai salah satu usaha anggota komuniti membantu mengekalkan Langkawi sebagai sebuah geopark, walaupun anggota komuniti tidak menyedari bahawa penglibatan mereka telah menyumbang kepada kelestarian Langkawi Geopark. Hal ini kerana, responden beranggapan Langkawi Geopark hanya tertumpu kepada industri pelancongan sahaja. Oleh yang demikian, pihak bertanggungjawab, iaitu Lembaga Pembangunan Langkawi (LADA) perlu memainkan peranan yang lebih aktif bagi memastikan semua anggota komuniti memahami konsep geopark dengan mendalam. Hal ini kerana, geopark bukan sahaja tertumpu kepada industri pelancongan semata-mata. Sebaliknya, semua anggota komuniti mempunyai peranan dalam memastikan pulau Langkawi terus dapat bertahan sebagai sebuah geopark, dan anggota komuniti turut mendapat manfaat daripada wujudnya Langkawi Geopark itu.

RUJUKAN

- Cohen, J. & Uphoff, N. 1977. *Rural Development Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation*. Ithaca: Cornell University.
- Economic Commission of Latin America. 1982. Popular Participation in Development. *Community Development Journal* 8: 77-9.
- Johan Afendi Ibrahim & Mohamad Zaki Ahmad. 2008. *Perancangan dan Pembangunan Pelancongan*. Sintok: Penerbit Universiti Utara Malaysia.
- Krejcie, R.V. & D.W. Morgan. 1970. Determining size for research activities. *Educational and Psychological Measurement* 30 : 607-610.
- Mohd Shaffea Leman, Kamarulzaman Abdul Ghani, Ibrahim Komoo & Norhayati Ahmad. 2007. *Langkawi Geopark*. Kuala Lumpur: Percetakan Watan Sdn. Bhd.
- Ong Puay Liu & Sharina Abd Halim. 2009. Heritage, development and local community. Langkawi Global Geopark: Views of the local community, tourists and tour operators. Kertas kerja dibentangkan dalam *World Civic Forum 2009*, anjuran Kyung Hee University, Seoul dan United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA), di COEX Convention Centre, Seoul, Korea, 5-8 Mei.
- Sabitha Marican. 2006. *Penyelidikan Sains Sosial Pendekatan Pragmatik*. Batu Caves: Edusystem.
- Jabatan Kerja Raya (JKR) <http://kedah.jkr.gov.my/petakedah.htm> [15 Januari 2010].
- Lembaga Pembangunan Langkawi (LADA). <http://www.lada.gov.my/> [10 Januari 2010].
- Nur Hafizah Yusoff
Program Antropologi dan Sosiologi
Pusat Pengajian Sosial, Pembangunan dan Persekitaran
Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 UKM, Bangi
Selangor Darul Ehsan
- Rahimah Abdul Aziz, PhD.
Program Antropologi dan Sosiologi
Pusat Pengajian Sosial, Pembangunan dan Persekitaran
Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 UKM, Bangi
Selangor Darul Ehsan